ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI

E-ISSN: 2458-7559

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.29228/cukar.52916>

Gögebakan, A. Y. ve Saban, F. D. (2021). Balkan kültürünün kırsal mimariye yansıması: Ceyhan Mustafabeyli köyü örneği. *Çukurova Araştırmaları*, 7(3), 422-438.

CİLT 7, SAYI 3, KIŞ 2021, s. 422-438

BALKAN KÜLTÜRÜNÜN KIRSAL MİMARİYE YANSIMASI: CEYHAN MUSTAFABEYLİ KÖYÜ ÖRNEĞİ^{1 2}

A. Yeliz GÖĞEBAKAN³

F. Duygu SABAN⁴

Öz

Kırsal yerleşimler, toplumun sosyokültürel yapısı ve doğayla bütünleşerek şekillenen yerlerdir. Yöre sakinlerinin geleneksel olarak devam ettirdiği yaşam şekli, geçim kaynakları, iklimsel faktörler, topografya ve yakın çevrede bulunan malzeme vb. etkenler yerleşimdeki yöresel olan yapıların biçimlenmesini sağlar. Bu çalışma geleneksel olarak nesiller boyu süregelen kültürün mekâna nasıl yansıtıldığını kırsal mimari miras üzerinden araştırmayı hedeflemektedir. Çalışmada ayrıca iç ve dış mekân organizasyonu, mekân adlandırmaları, kullanım amaçları, zaman içinde yapılan müdahaleler ve nüfusun azalması ya da farklılaşmasına paralel olarak gerçekleşen dönüşümler tartışılmıştır. Adana ilinin Ceyhan ilçesinde bulunan Mustafabeyli köyü, Balkan kültürünün yaşatılması ve bu kültüre ait özgün örnekleri barındırması nedenleriyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında Mustafabeyli köyünün tarihsel oluşum ve gelişimi incelenerek yerleşim yeri değerlendirilmiş, yerleşimdeki 15 adet geleneksel konutun fotoğrafları çekilip rölemleri alınarak yapıların mevcut durumu belgelenmiştir. Kültürel etkilerin köydeki parsel organizasyonuna, iç ve dış mekânlara nasıl yansıtıldığı yapılan yüz yüze görüşmelerle elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, yerleşimdeki yapıların çoğunlukla tek katlı ve dış sofalı plan şemalarında inşa edildiği görülmüştür. Yerleşimde yığma kargir yapı sistemi ile inşa edilen, su basman koduna kadar taş olan evlerde kerpicing yoğunluklu yapı malzemesi olarak kullanıldığı ve kırsal mimarinin nitelsiz müdahalelerle tehdit altında olduğu tespit edilmiştir. Kültürün kırsal mimariye mekânsal organizasyonda olmasa da iç ve dış mekânlardaki detay çözümlerinde yansıdığı, geleneksel yaşamın halen sürdürüldüğü ve bu özgün niteliklerin korunması gerektiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür, Balkan çöçmeni, kırsal miras, Ceyhan*

¹ Bu çalışmada; 2020 TR Dizin Dergi Değerlendirme Kriterleri'nin 8. maddesinde belirtilen araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

² Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Biriminin FDK-2020-12609 numaralı projesi kapsamında desteklenmiştir.

³ Y. Mimar, Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, yelgoz@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-5875-2999>

⁴ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, fd Duygu@cu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8906-6748>

Article Info/ Makale Bilgisi

Received/Geliş: 13.10.2021

Accepted/Kabul: 10.11.2021

Published/Yayın: 21.12.2021

THE REFLECTION OF BALKAN CULTURE ON RURAL ARCHITECTURE: CASE OF MUSTAFABEYLİ VILLAGE, CEYHAN

Abstract

Rural settlements are the places shaped by integration of nature together with the socio-cultural structure of the society. Traditionally continued lifestyle of the residents, livelihoods, climatic factors, topography and the materials in the immediate environment, etc. provide the formation of the local vernacular structures in the settlements. This study aims to investigate how the culture, which has traditionally continued for generations, is reflected in the space through rural architectural heritage. In the study, indoor and outdoor organization, space naming, usage purposes, interventions made over time and transformations that occur in parallel with the decrease or differentiation of the population are discussed. Mustafabeyli village, located in the Ceyhan district of Adana, is chosen as the study area because of keeping Balkan culture alive and hosting original examples of this culture. Within the scope of the study, the historical formation and development of Mustafabeyli village were examined and the settlement area was evaluated, and the current status of the buildings was documented by surveying and taking photographs of 15 traditional houses in the settlement. How cultural effects are reflected on the parcel organization, indoor and outdoor spaces in the village have been researched in line with the information obtained through face-to-face interviews. As a result of the study, it is revealed that the buildings in the settlement were mostly built with one floor and outer sofa. It is determined that mud brick was used densely as building material in the houses built with the masonry construction system, having stone up to the flood code, and the rural architecture is under threat with unqualified interventions. It can be argued that Balkan culture is reflected in the detailed solutions in the interior and exterior spaces, although they are not in the spatial organization, the traditional life is still maintained and these original qualities should be preserved.

Keywords: Culture, Balkan immigrant, rural heritage, Ceyhan

GİRİŞ

Halk mimarlığı ya da kırsal mimarlık; bir tasarım öğretisine bağlı, eğitimli profesyonel mimarlar tarafından değil, gündelik yaşamın içinden gelen yapı ustaları ve yöresel insanlar tarafından basit araç gereçlerle, içinde bulundukları çevreyle uyumlu ve yüzlerce yıldır süregelen bir zanaat yöntemi ile inşa edilen yapıları ifade eder (Url 1). Bu yapıları yapan ustalar, genellikle bu zanaatı babadan, dededen ya da ustadan gördüklerini yaparak öğrenip deneyerek uzmanlık kazanmışlardır. Taş, toprak, kireç ve ahşap gibi temel yapı malzemelerinin her birinin farklı yoğunluğunu, taşıma gücünü, ısı tutuculuğunu, nem geçirgenliğini, eskime ömrünü, damar ve katmanlarını zamanla tanıyıp, malzemeyi doğasının gerektirdiği gibi kullanmışlardır (Aran, 2000, s. 169). Sanayi öncesi tarımla uğraşan toplumların barınma ihtiyacına cevap olarak geliştirilmiş kırsal yerleşmelerin temel özelliklerinden biri; kısıtlı ulaşım olanakları sonucunda yakın çevrede bulunan malzemelerin kullanılmasıyla yerel ve bölgesel özelliklerin yoğun bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Zaman içinde ihtiyaçların değişimine paralel olarak evrilen bu yapılar, yapıdan yapıya farklılık gösterip durağanlıktan uzak bir faaliyet olarak kendini var etmiştir. İçinde bulundukları doğal çevreyle bütünleşmiş bir görünüm sergileyen kırsal mimari ürünler, günlük yaşamın tüm gereksinimlerine en doğal yoldan cevap veren ekolojik yapılarıdır.

Konutlar ve diğer tüm yapılı çevreden oluşan kırsal mimari, Oliver'a göre halk tarafından yapılan, uzman veya bir mimar görevlendirilmeden inşa edilen her türlü yapıyı kapsamaktadır (Oliver, 2002, ss. 33-34). Bu yerleşimler toplumun sosyokültürel yapısını tam anlamıyla yansıtan, doğayla bütünleşen organik bir etkileşim sonucunda oluşmuştur. Rapoport'a göre kültür ile doğanın etkileşimiyle oluşan kültürel manzara kırsal yerleşimlerin özünü oluşturmaktadır (Rapoport, 2005, ss. 38-39).

Aran, kır yapılarının kentsel olandan farkının, doğal karakterlerinin olmasına bağlar ve bu yapıları yapay bir şekil kaygısı gütmeden, toplumun geleneksel gereksinimleri doğrultusunda, yer ve iklimin koşullarına göre üretilmiş yapılar olarak tanımlar (Aran, 2000, s.10-15, Url1). Toplumun dünya görüşü, yaşam biçimi, ahlaki değer ve kuralları, kültürün mahremiyet anlayışı, bireyin özel yaşam sınırları geleneksel konutun biçimini belirlerken, başka insanlarla etkileşimini de denetim altına alır. Bu özellikleri kentsel mimari ile ortaklık gösterse de kırsal mimari; alanı ve mekânı kullanım açısından farklı şekilde ele alır denilebilir.

Avrupa'da 19. yüzyılın ortalarından itibaren Endüstri Devrimi'nin getirdiği sanayileşme, kırsal nüfusun kentlere göç etmesi ve geleneksel olan ziraat tekniklerinin değişmesi gibi kırsal ve kentsel alanın yaşam biçiminde köklü değişikliklere neden olmuşken, Türkiye'de bu değişim daha çok 20. yüzyıl ortalarında Cumhuriyetle birlikte kendini göstermeye başlamıştır. Kentlerde modernizmin etkisi ile tektipleşme yaşanırken, geleneksel kırsal çevre farklılaşma sürecine girerek, yıpranma veya yok olma belirtileri göstermiştir.

Kırsal alan politikalarının yetersizliklerinden dolayı köyden kente göç her geçen gün artarak devam etmektedir. Kırsal kalkınmaya yeterince önem verilmemesi, çiftçinin emeğinin karşılığını tam olarak alamaması, tarım topraklarının yapılaşmaya açılması gibi nedenler, kırsal yerleşimlerin terk edilmesiyle oluşan işlevsizlikle beraber, son zamanlarda köylerin idari yapısındaki değişikliklerle köylerin, kentin bir mahallesine dönüşmesi de bu durumun hızlanmasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuz gelişmeler; tarihi kırsal alanlarda belgeleme, kültürel peyzaj, somut ve somut olmayan kültürel miras, yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilirlik kavramlarına yönelik çalışmaların artmasına neden olmuştur.

Kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için kırsal mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılması çok önemlidir. Yerel mimarının yani tecrübe ve deneyime dayalı yapım kültürlerine ait bilgileri anlamak, bugün oluşturulan yapım kültürlerine edinilen bu bilgileri aktarmak kültürel mirası korumanın sürdürülebilirliğine katkı sağlar (Kısa Ovalı ve Delibaş, 2016). Bu anlamda kırsal yerleşimlerin kendisi ya da yerleşimde bulunan yapıların sahip oldukları özgün değerlerin anlaşılabilir ve değerlendirilebilir olmasını sağlayan çalışmalar, miras korumanın sürekliliği adına çok önemlidir (Kayın, 2012). Kırsal mimarının oluşumunda somut olan fiziki olgular kadar somut olmayan kültürel olgular da önemli bir yere sahiptir. Somut olmayan mirasın da somut olan mirasla birlikte dikkat çekilerek bütüncül olarak tartışılmaya başlanması ancak 1950 - 1960 yıllarından sonra olmuştur (Karakul, 2011, s. 105).

Kırsal mimarlık mirası denildiğinde daha çok evler ön planda olsa da, kırsal yerleşmelerde gündelik ihtiyaçların karşılanması için aynı parsel içerisinde bulunan ocaklık (ekmeklik), samanlık, ahır, avlu, bahçe, ambar, anıt ağaç, hela, kuyu, kümes ya da yakın çevrede bulunan köy mescidi, cami, köy kahvesi, değirmen, köy odası, köprü gibi yapılar da, yöre halkının gündelik yaşamının bir parçası olduğu için kırsal mimarlığın alanı içine girer ve kültürün bir göstergesi olduğu için miras olarak nitelendirilmelidir. Bu yapıların tipleri ve adları yöreden yöreye farklılık göstermekle beraber yapılarda bulunan her öge, kullanıcıların yaşam biçimine göre üretilir ve şekillenir. Bu nedenle kırsal alanda işlevsellik çoğu zaman biçim ve estetiğin önünde yer alır denilebilir.

Bu çalışma kırsal alandaki gündelik yaşam içindeki pratiklerin mekâna nasıl yansıtıldığı, kısaca kültürün mekâna nasıl etki ettiği sorusuna odaklanmaktadır. Kırsal mirasın özelliklerini anlamak, kültürün nasıl yansıtıldığını belirlemek ve sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amaçları taşıyan bu çalışmada, Balkan göçmenlerinin iskân edilmelerinden sonra oluşturdukları Adana ilinin Ceyhan ilçesi sınırları içerisindeki Mustafabeyli Köyü seçilmiştir.

Yapılan bu çalışma ile Mustafabeyli Köyü'nün kırsal mimarlık mirasının Balkan göçmen kültürüne bağlı oluşumu, mevcut durumu ve korunması için bilgi oluşturulması, kırsal mirasın korunması

ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesinde kültürün de dikkatle ele alınması adına farkındalık yaratmak ve kırsal mimarlık literatüründe daha önce yer almayan kültüre ait yöresel kavram ve öğelerin kazanımını sağlamak hedeflenmektedir.

Adana ilinin Ceyhan ilçesi, tarih boyunca farklı kültürel gruplara ev sahipliği yaptığından alandaki somut ve somut olmayan kültürel birikimin yansımaları kırsal miras üzerinden incelemek adına yüksek potansiyele sahip bir bölgedir. Çeşitli etnik grupların bulunduğu Ceyhan'da Balkan göçmen kültürünün kırsal mirasın oluşumunda etkin bir role sahip olduğu görülmektedir. Çalışma alanı olarak seçilen Mustafabeyli köyü (yeni adıyla Mustafabeyli mahallesi); kırsal yaşamın süregeldiği, Balkan göçmen kültürünün nispeten yaşatıldığı ve kültüre ait özgün örnekleri barındıran bir yerleşme karakteri yansıtmaktadır.

YÖNTEM

Adana ili, Ceyhan ilçesi sınırları içinde yapılan alan çalışmasında, 6360 sayılı Kanun'la mahalleye dönüştürülen 81 köy içerisinde Balkan göçmen kültürünün nispeten devam ettirildiği, kırsal mimarlık mirasının günümüze ulaştığı yapıların yer aldığı ve dokunun bütün olarak korunduğu ender köylerden olduğu için Mustafabeyli örnek köy olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında Ceyhan Belediyesi'nden temin edilen kadastro haritası kullanılarak köydeki yerleşim dokusu incelenmiş, buna ilave olarak 15 adet geleneksel konut fotoğraf ve rölemler ile belgelenmiştir. Konutların içinde ve avluda kültürün nasıl yansıtıldığını anlayabilmek amacıyla köy sakinleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. İncelenen konutların belirlenmesinde yapıların özgün mimari değerlerini koruma durumu temel kriter olarak alınmış, geleneksel yapı teknikleri ve malzemelerin kullanıldığı yapıların konumları belirlenmiş ve mimari özellikleri araştırılmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen veriler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilmiş, tablo ve şekiller yardımıyla tartışılmıştır.

BULGULAR

Balkan Göçmen Kültürü ve Yerleşim Özellikleri

Osmanlı Devleti'nin on sekizinci yüzyılda askeri, siyasi ve iktisadi olarak gerilemesi; Balkanlar'da bulunan toprakların kaybedilerek Anadolu'ya Müslüman/Türk göçünün başlamasına neden olmuştur (Çolak, 2013, s.115). Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki 1877-1878 yılında yapılan 93 Harbi sonrasında başlayan, Balkanlardan yaklaşık yarım milyon insanın ekonomik ve siyasi sebeplerden, dini ve politik baskılardan dolayı kitlesel olarak gerçekleşen göçler zaman zaman azalıp artmakla birlikte Osmanlı döneminde başlayıp Cumhuriyet döneminde 20. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir (Şimşir, 1986, ss. 17-20). 18. yüzyılda serbest şekilde yerleşme politikası benimseyen Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın ortasında ani ve yoğun bir dış göç baskısıyla karşı karşıya kalınca hızlı bir biçimde planlı yerleşme kurmaya başlayarak çözüm yolu aramıştır. Osmanlı Devleti'nin planlı kırsal yerleşme uygulamalarının, daha sonra Cumhuriyet dönemindeki uygulamalarda da kullanıldığı anlaşılmaktadır (Eres ve Akin, 2010, s.81).

Balkanlardan Anadolu topraklarına gelen göçmen grubun çiftçilikle uğraşan büyük çoğunluğu Adana, Bursa, Konya, Manisa illerine, zanaatla uğraşanlar ise Bursa, İstanbul, İzmir illerine iskân edilmiştir (Değerli ve Karakuzu, 2016, s. 329). Edirne'den tren yolcuğu yaparak gelen göçmenler, 8-10 gün sonra Adana'ya ulaşmış, gerekli işlemleri yapılarak kalıcı olarak iskân olunacakları yerlere gönderilinceye kadar kamu binalarında konaklamış, sonra da iskân edilecekleri yerlere gönderilmiştir (Çetin, 2011, s. 73). Nüfus yoğunluğu ve tarımsal potansiyeli gibi nedenlerden dolayı Adana'ya gelen grubun yoğun olarak yerleştirildiği yer, Adana'nın Ceyhan ilçesi olmuştur. Ceyhan'da yerleşik nüfusun oluşmasına katkıda bulunarak yeni yerleşim yerlerinin açılmasına da neden olan ilçedeki köylere iskânları gerçekleştiren göçmenler, ilk günlerde yerleştirildikleri yerlerdeki insanların yardımlarıyla yaşamlarını sürdürseler de her göçmen aileye belli miktar

tarım için elverişli arazi verilmesiyle yani toprak dağıtımının gerçekleştirilmesiyle birlikte kendi düzenlerini kurmaları sağlanmıştır (Çanak, 2016, ss. 215-216).

Geldikleri yerde tarımla uğraşan göçmenlerin yerleştirildikleri yere daha kolay uyum sağlayabilmeleri için Ceyhan'a geldiklerinde de aynı şekilde tarım yapmaları ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaları planlandığı için göçmenler özellikle buğday - ayçiçeği ekimine uygun bölgelere yerleştirilmiştir (Çanak, 2016, ss. 214). Göçmen köylerinin kurulum aşamasında, genellikle aynı bölgeden grup olarak göç edenlerin birlikte bir yerleşim, mahalle, köy oluşturmalarına imkân sağlayacak şekilde iki ya da üç odalı dış sofalı evlere iskân edildiği, göç eden farklı kesimlerin birbirine karıştırılmamasına dikkat edildiği görülmektedir (Eres, 2009, s. 53).

İlk gelen göçmenler, hükümetin iskânın maddi yükünü karşılayabilecek ekonomik duruma sahip olmaması nedeniyle *serbest* şekilde iskân olduğundan devletten herhangi bir yardım almadıkları için istedikleri zaman yer değiştirebilmişlerdir. Ancak 16 Nisan 1951 tarihinde alınan bir kararla 1 Ocak 1950 tarihinden itibaren Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin tümü "İskânlı Göçmen" statüsüne alınarak Anadolu'nun farklı bölgelerinde kurulan planlı köylere yerleştirilmiş, her aile için bir ev verilmiş, geçimlerini sağlamaları için tarım arazileri ve hayvanlar temin edilmiştir. Ceyhan'a iskân olunan göçmenlerin çoğu 16 Nisan 1951 tarihinden önce yerleştirilmiş olduğundan iskân defterine *serbest* olarak kaydedilmekle birlikte iskânlı statüde yerleştirilmiştir (Çanak, 2016, s. 213).

Devlet tarafından kurulan köylerde ızgara plan tipi uygulansa da, göçmenler tarafından serbest biçimde kurulan köylerde, göçmenler kendi geleneksel yaşam biçimlerini sürdürmeyi tercih ettiklerinden süreç içinde farklı yerleşme tiplerinin de uygulandığı görülmektedir (Eres ve Akın, 2010, s. 87). Izgara plan şemasında birbirine paralel olan sokaklar üzerinde göçmen konutları sıralanmaktadır. Köyün orta kesiminde yer alan meydan niteliğindeki açık alanlarda ise mescit veya cami yer almaktadır (Eres, 2009, s. 54). Planlı olarak kurulacak köyün yerleşim yerinin seçiminde, çevresinde tarıma uygun arazilerin yer alması da önemli bir kıstas olmuştur (Örmecioglu, 2019, s. 734).

Anadolu'ya gelen göçmenlerin iskânı esnasında meydana gelen en büyük sorunlardan birisi de göçmen konutlarının fiziksel niteliği ve kalitesidir. Devlet bütçesinin o dönemde çok sınırlı olması sebebiyle ancak basit, nitelsiz yapıların inşası mümkün olabilmıştır. Göçmen konutlarının inşaa süreci; göçmenlerin mevsimsel ve çevresel etkenlerden korunması amacıyla mümkün olduğunca hızlı tutulmuştur. Bu durum da konutlardaki inşaat kalitesini ve niteliğini etkileyen bir diğer etken olarak görülmektedir. Hükümetin planlı yerleşimlerde yaptırdığı evler, giriş mekânı (*aşkana*) ve yatma mekânından oluşan iki oda şeklindedir (Eres, 2009, s. 46).

Ceyhan bölgesinde yapılan alan çalışmasında özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde ve 20. yüzyılın ilk yarısında Balkan göçmenlerinin yerleştiği köyler; Yeşilova, Sağkaya, Çiçekli, Büyükmanğıt, Küçükburhaniye, Sirkeli, Hamitbey Bucağı, Yeşilbahçe, Akdam, Yeşildam, Haydarağa, Köröküzler, İnceyer, Ekinyazı, Dikilitaş, Irmaklı, Birkent, Günlüce, Çataklı, Kuzucak, Hamidiye ve Mustafabeyli olarak tespit edilmiştir. Dokunun bütün olarak korunduğu ender köylerden olmasından dolayı Mustafabeyli örnek köy olarak seçilip, 15 adet konut yapısının alan incelemesi, fotoğraf ve rölemler ile belgeleme çalışmaları yapılmış ve Balkan göçmen kültürünün mekâna yansımaları değerlendirilmiştir.

Mustafabeyli Köyü (Mahallesi)

Mustafabeyli Köyü, 1879 yılında yörük aşiretlerinden olan Mustafa Bey tarafından ilk kurulduğunda Rıfatiye olan köyün adı daha sonra Mustafabeyli olarak değiştirilmiştir⁵. Balkanlarda yaşanan toprak kaybı nedeniyle 1890'lı yıllardan başlayarak 1936 ve 1950 yıllarında

⁵ 16.11.2020 tarihinde Mustafabeyli Köyü sakini Mehmet Küçük ile yapılan görüşme

üç kabile olarak gelen Balkan Türkleri (Muhacirler ve Göçmenler), günümüzde köy nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktadır. 1890 yılında köye gelen göçmenler kendi imkân ve olanakları ile yerleşmişlerse de 1936'da gelenlere devlet tarafından köy içinde ev için birer dönüm, köy dışında ekim için 5-10 dönüm, 1950 yılında gelenlere ise birer dönüm köy içinde ev arazisi, kişi başı onar dönüm de köy dışında ekim arazisi tahsis edilmiştir. Köydeki incelenen yapılardan altı, yedi ve sekiz numaralı evler serbest iskân diğerleri planlı iskân edilmiştir. Bulgaristan'ın Şumlu ve Akdere bölgesinden gelen göçmen kabileleri ile nüfusu 2000 olan köy 1973 Haziran ayında belediye yapılmış, 2008 yılında 6360 sayılı kanunla tekrar köy statüsüne dönüştürülmüştür.

Şekil 1. Mustafabeyli Köyü'nün Konumu (Google Earth Pro görüntüsü A. Yeliz Göğebakan tarafından düzenlenmiştir.)

Şekil 2. Mustafabeyli Köyü'nün Yerleşim Karakteri ve Sokakları (Google Earth Pro görüntüsü A. Yeliz Göğebakan tarafından düzenlenmiştir, fotoğraflar A. Yeliz Göğebakan tarafından çekilmiştir.)

Mustafabeyli Köyü'nün Mevcut Fiziksel ve Mekânsal Özellikleri

Mustafabeyli Köyü, Adana İli'nin, Ceyhan İlçe'sine bağlı, Ceyhan İlçe merkezine 27 km. ve Osmaniye'ye 16 km. uzaklıkta olup; Adana Gaziantep arasındaki D-400 karayolu üzerinde bulunmaktadır (Şekil 1). Ceyhan ovasının doğusunda alüvyonlarla kaplı bir arazide kurulmuş olan Mustafabeyli 18290 dekar yüzölçümüne sahiptir. Köyün güneyinden Karasu Çayı geçmektedir. Kuzeyinde Tatarlı, güneyinde Lalegölü, doğusunda Sayhöyüğü, batısında da Azizli köyü bulunan, toplam nüfusu 2020 yılı itibarıyla 1600 kişi olduğu köyde hane sayısı 350'dir (Url2).

Köy yerleşik alanının büyük bölümünü D400 karayolunun kuzeyindeki bölüm oluştururken 1950 yılında gelen göçmenlere karayolunun güneyinde arazi verilmesiyle köy yerleşim alanı güneye doğru genişlemiştir (Şekil 2). Köy merkezini de oluşturan kamusal nitelikli binalar; bir adet ilköğretim, bir adet yatılı bölge (YİBO) okulu ile bir adet çok programlı lise, Tarım Kredi Kooperatifi, Toprak Mahsulleri Ofisi, sağlık ocağı, PTT şubesi, cami ve kahvehane; Rifatiye Caddesi boyunca sıralanmaktadır. Çok programlı lise ve YİBO taşımali eğitimden dolayı kapatılmıştır.

Mustafabeyli Köyü'nün Mevcut Fiziksel ve Mekânsal Özellikleri

Mustafabeyli Köyü, Adana İli'nin, Ceyhan İlçe'sine bağlı, Ceyhan İlçe merkezine 27 km. ve Osmaniye'ye 16 km. uzaklıkta olup; Adana Gaziantep arasındaki D-400 karayolu üzerinde bulunmaktadır (Şekil 1). Ceyhan ovasının doğusunda alüvyonlarla kaplı bir arazide kurulmuş olan Mustafabeyli 18290 dekar yüzölçümüne sahiptir. Köyün güneyinden Karasu Çayı geçmektedir. Kuzeyinde Tatarlı, güneyinde Lalegölü, doğusunda Sayhöyüğü, batısında da Azizli köyü bulunan, toplam nüfusu 2020 yılı itibarıyla 1600 kişi olduğu köyde hane sayısı 350'dir (Url2).

Köy yerleşik alanının büyük bölümünü D400 karayolunun kuzeyindeki bölüm oluştururken 1950 yılında gelen göçmenlere karayolunun güneyinde arazi verilmesiyle köy yerleşim alanı güneye doğru genişlemiştir (Şekil 2). Köy merkezini de oluşturan kamusal nitelikli binalar; bir adet ilköğretim, bir adet yatılı bölge (YİBO) okulu ile bir adet çok programlı lise, Tarım Kredi Kooperatifi, Toprak Mahsulleri Ofisi, sağlık ocağı, PTT şubesi, cami ve kahvehane; Rifatiye Caddesi boyunca sıralanmaktadır. Çok programlı lise ve YİBO taşımali eğitimden dolayı kapatılmıştır.

Mustafabeyli Köyünde gerçekleştirilen görüşmelerde aktarılan ifadelerden anlaşıldığı üzere 1930'lar ve sonrasında nüfusun artmasıyla geleneksel konut üretimini de geliştirmeye başlamış⁶, köy yerleşim dokusunun oluşumunda göçmen kültürü etkili olmuştur. Dokuyu oluşturan evlerin çoğu çamur sıvalı, blok kerpiç duvarlı, tek katlı, açık sofalı yapılardır.

Mustafabeyli Köyünde İncelenen Yapılarda Bina/Parsel ilişkisi

İncelenen 15 adet evden (Şekil 3) altı adedi bitişik olarak aynı avlu içinde yapılmıştır. Beş adedi parsel kenarına, on adedi yol kenarına olacak şekilde parselde konumlandırılan köydeki evlerin dokuzu avluyu cephe alarak parselin kuzeyine yerleştirilmiş, güneydeki alan avlu olarak bırakılmıştır (Şekil 4). Evlerden üç, dört, beş numaralı olanlar birbirinden ayrı; bir, iki ile yedi, sekiz ve dokuz, on numaralı olanlar ise bitişik nizam olarak aynı parselde iki ya da üç kardeş tarafından yapılmıştır. Evlerin parselinin avlu duvarı ile sınırlandırıldığı köyde; parsel düzeni dönemselsel olarak değişiklik göstermiştir. İkili avlu sisteminin görüldüğü köyde, birinci avlu (eve yakın olan); içinde ocak, kuyu, hela, ahır, ambar, anıt ağaç bulunan alan; ikinci avlu ise *efkere* de denilen tarım ürünlerinin ekilip biçildiği alan olarak birinci bahçeden duvar ya da tel çit ile ayrılarak oluşturulmuştur.

⁶ 16.11.2020 tarihinde Mustafabeyli Köyü muhtarı Mahmut Buldu ve Melek Ağce ile yapılan görüşme

Şekil 3. Mustafabeyli Köyü Balkan Göçmen Evleri Yapı Çizelgesi (A. Yeliz Gögebakan arşivi, 2021)

Köydeki incelenen evlerin dokuzunda güney, üçünde batı, ikisinde doğu, birinde kuzey cepheden giriş yapıldığı görülmektedir. Parsel organizasyonunda önemli olan ahır, ocak (ekmeklik), anıt ağaç (dut), kuyu vb. diğer yapıli öğelerin avlu içinde kendine yer bulması sağlanmıştır (Şekil 5). Bu öğeler her parselde farklı konumlandırılrsa da çoğunlukla en az üç öğenin avluda görüldüğü söylenebilir.

Şekil 4. Mustafabeyli Köyü Bina-Parsel İlişkisi ve Çalışılan Yapılar (Ceyhan İlçe Belediyesi arşivinden alınan kadastro haritası yazarlar tarafından düzenlenerek hazırlanmıştır.)

Şekil 5. Mustafabeyli Köyünde Çalışma Yapılan Evlerin Vaziyet Planları (A. Yeliz Göğebakan arşivi, 2021)

Mustafabeyli Köyünde Dış Mekânda Yer Alan Kültürel Ögeler

Mustafabeyli Köyü'nün sakinleri ile yapılan görüşmelerden anlaşıldığı üzere göçmenlerle beraber avlu duvarı ve hela gibi avlu içindeki yapıları ögeler de çeşitlilik kazanmıştır⁷. İkili avlu sisteminin görüldüğü köyde gündelik hayat ile iş alanının ayrılması sağlanmıştır. Avlu duvarı mahremiyeti sağlayan en önemli öge olmuştur. İncelenen evlerin ikisinin avlu duvarı taş, diğerleri kerpiç üzeri çamur sıvalı olup taş olanların üzerinde bahçe sulamak için kuyudan bahçeye uzanan yaklaşık 10 cm derinliğinde ve 20 cm genişliğinde su kanalı, dördünün avlu girişinde ahşap örtü sistemli *sayvant* örnekleri tespit edilmiştir. Hane halkının atını bağladığı korunaklı bir ara geçiş ögesi olarak dikkat çeken *sayvantın* bulunduğu evlerde *sayvantın* yanında ahır ya da ambar da görülmektedir. Avlu duvarı üzerinde açılan *gökçük* denilen, ebat olarak çeşitlilik gösteren nişler tavukların yumurtlaması ya da *gurka yatırılması* için geliştirilmiş çözümlerdir. Gündelik ihtiyaca göre oluşturulan avluda; en dikkat çeken öge ocaktır. Köydeki ocak; zeminden yaklaşık 75-85 cm yükseklikte özellikle ekmek pişirmek amaçlı kullanılan zaman zaman yemek ya da börek yapımı içinde tercih edilen, yaklaşık 30 cm girişi olan kubbemsi bir yapıda kerpiç üzerine çamur sıva yapılarak oluşturulan, ön tarafı odun atmak ve ekmek pişirmek için boş bırakılan bir ögedir.

Gelen göçmen kafillesi yerleştikten bir süre sonra hayvancılık ve tarımla uğraşmaya başladığından ahır ve ambar mekânları da dış mekân organizasyonunda oluşturulmuştur. Genellikle evin girişine yakın bir yerde ve avlu içinde konumlandırılan anıt ağaç (çoğu zaman dut ağacı) tüm evlerde tespit edilmiştir (Şekil 6). Avluda bulunan tulumba ya da kuyu birkaç aile tarafından ortak kullanılmaktadır. İncelen 15 yapının 13'ünde parsel içinde ocak, üçünde kuyu, 14'ünde hela, dokuzunda ahır ve tamamında anıt ağaç olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 6. Mustafabeyli Köyündeki Parsellerde Konut Dışı Ögeler (A. Yeliz Göğebakan arşivi)

⁷16.11.2020 tarihinde Mustafabeyli Köyü sakini Osman Gümüş ile yapılan görüşme

Mustafabeyli Köyünde İç Mekânda Yer Alan Kültürel Öğeler

Mustafabeyli Köyü'ndeki konutların iç mekânında yaşam alanlarını; odalar, sofa, mutfak ve hamam oluşturmaktadır. Odalar sade ve yalın, birbirine benzer özellikler gösterip iç mekânlarında az sayıda kapaklı ve kapaksız nişler tespit edilmiştir (Şekil 7). Kapaksız niş; duvarda boşluk bırakılarak oluşturulan, ebat ve form olarak değişiklik gösteren, eşyaların konulması için geliştirilmiş bir öge iken, kapaklı niş; bu nişe ahşap kapak ve kilit takılarak oluşturulmuştur.

Mustafabeyli Köyünde konut içinde ocak, avluda olduğu kadar sık görülmemektedir. Sadece bir evde tespit edilen konut içindeki ocak; zemin kotundan başlayan, bulunduğu duvar oyularak oluşturulmuş, 100 x 70 cm ebatlarında bacası duvar yüzeyinde tavana kadar devam eden, kerpiç üzerine çamur sıvalı olarak üretilmiştir. Köyün ilk sakinleri yıkanma mekânı olarak yatak odasının kuzey köşesinde, 150x150 cm ebatlarında zeminden yaklaşık 20-30 cm yükseklikte kare formulu çamur sıvalı özelleşmiş bir alan kullanırken yerinde tespit edilememiştir. Köydeki evlerin iç mekânında bir adet ocak, üç adet kapaklı niş, altı adet kapaksız niş bulunduğu tespit edilmiştir.

Şekil 7. Mustafabeyli Köyünde Konut İçindeki Kültürel Öğeler (A. Yeliz Göğebakan arşivi)

Mustafabeyli Köyünde Bulunan Yapıların Plan Tipolojileri

Çalışma kapsamında Mustafabeyli Köyündeki 15 adet konut incelenmiş ve tipolojik özellikleri belirlenmiştir (Şekil 8). Genellikle tek katlı yapıların görüldüğü köydeki plan tipolojisinde sofanın biçimlendirici rol oynadığı, kültürün ayırt edici bir özelliği olan, parsel sınırı boyunca devam eden, çoğu kerpiçten üretilmiş avlu duvarının ise tüm evlerin ortak özelliği olduğu görülmektedir. Köydeki incelenen iki katlı konutların zemin katı; bir adet evde konut, geçim kaynağı tarım olan iki adet evde ise bölücü duvarı olmayan, ahşap dikmelerle desteklenen, ambar mekânı olarak kullanılmaktadır. Oda kapılarının tamamı sofaya açılmaktadır.

Temel yapı malzemesinin kerpiç olduğu köyde odalar birbirine benzer nitelikte olup içinde çok fazla öge tespit edilememiştir. İki ya da üç odalı evlerin çoğunlukta olduğu köyde dört odalı olanların yapılan görüşmelerde iki aile tarafından kullanıldığı belirtilmektedir⁸. Bir ile iki, yedi ile sekiz numaralı evler iki aile tarafından ortak kullanılmaktadır. Bir ve ikide her aile için iki oda, bir mutfak; yedi ve sekizde ise her aile için bir oda ve hamamlık mutfak ise iki ailenin ortak kullandığı bir mekândır. Evlerin bazılarında oldukça yalın olarak tasarlanmış mutfak ile kapı ebatları

⁸16.11.2020 tarihinde Mustafabeyli Köyü sakini Kamer Kalle ile yapılan görüşme

yaklaşık 60x130 cm olan hamamın özelleşmiş mekân olarak diğer odalardan ayrıştığı görülmektedir. Mutfakın kapısı genellikle sofaya açılırken hamamın kapısı mutfak ya da odalara açılmaktadır. Çoğunluğunun girişinin güney cepheden olduğu evlerin hem kuzey hem de güney cephelerine pencere ve kapı konulmuştur.

Çalışma yapılan on beş örnekte, doğal topografik koşulların konut üretim sürecini etkilemediği, kot farkının ahşap bir merdivenle zemin ve birinci katların ayrıştırılmasında kullanıldığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerden bazı kişilerin konut yapımında ustalaştığı ve civar köylerin de konutlarını yaptırdığı belirtilmektedir⁹.

Şekil 8. Mustafabeyli Köyünde Çalışma Yapılan Evlerin Kat Planları (A. Yeliz Gögebakan arşivi, 2021)

Mustafabeyli Köyünde İncelenen Geleneksel Konutların Yapım Sistemleri ve Malzemeleri

⁹16.11.2020 tarihinde Mustafabeyli Köyü sakinleri Mehmet Küçük ve Mustafa Ayan ile yapılan görüşme

Mustafabeyli Köyündeki geleneksel konutlarda kullanılan yapı malzemesi kerpiçtir (Şekil 9). Bölgenin konumundan dolayı kolaylıkla erişilebilir bir malzeme olan taş ve ahşabın tamamlayıcı malzeme olarak kullanıldığı evlerde; köyün güneyinden geçen Karasu Çayı'nın kenarından toplanan moloz taş, konutların temellerinde su basman kotuna kadar ve iki evin avlu duvarlarında, köyün yakınında bulunan topraklıktan alınan toprak ve saman karışımından elde edilen blok kerpiç ise yapıların ara ve taşıyıcı duvarlarında kullanılmıştır. Yığma yapım sistemi ile inşa edilen yapıların derzleri arasında çamur, harç olarak kullanılmıştır. Kerpiç duvarların üzerine sarı killi toprak+saman+su karışımından oluşturulan çamur tabakasının sıva yapıldığı görülmektedir.

Üst katlardaki ara bölmelerde çoğunlukla ahşap çerçeve arası dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Döşemeler ise boyu yaklaşık 400 cm olan ahşap kirişler (kavak ya da meşe) üzerine ahşap kaplama tahtası ya da sık döşenmiş kamış/saz kullanılarak inşa edilmiştir. Kirişlerde kullanılan ahşapların birçoğu düzgün kesim kerestedir. Temel duvarlarının devamında ana taşıyıcı sistem olarak kullanılan 20-40 cm kalınlığındaki blok kerpiç duvarlar, sarsılmaya ve yıkılmaya karşı birbirleriyle ilişkili ve bağlantılı bir şekilde örülmüştür. Döşeme ve damların yapımı sırasında, ilk olarak (kavak ya da meşeden yapılan) kirişler duvarların üzerine yerleştirilmiş üzerine kamış ya da kaplama tahtası konulmuştur.

Mekânın büyüklüğüne göre bölücü duvarların olmadığı ambar gibi mekânlarda, kirişlerin altına başlıklı ahşap dikmeler dikey taşıyıcı olarak kullanıldığı evlerin çatıları kırma ya da beşik çatılı ve kiremit kaplamalıdır. Beşik çatının görüldüğü yapılarda çatının güney ve kuzey kalkın duvarına çeşitli ebat ve şekillerde açılan boşluklarla çatının ve genel olarak yapının havalandırılması sağlanmıştır. Zemin kaplaması için uygulanan sarı killi toprak, saman ve su karışımından oluşturulan çamur katmanı sıkıştırılarak uygulanmış bu sayede çamurun su geçirimsizliği engellenmeye çalışılmıştır.

Şekil 9. Mustafabeyli Köyündeki Konutların Yapım Sistemleri ve Malzemeleri (A. Yeliz Göçebakan arşivi)

Mustafabeyli Köyünde İncelenen Konutlarda Görülen Bozulmalar

Mustafabeyli Köyündeki kültürel pratiklerin değişiminin mekâna yansıması; köye ilk gelen göçmen kafilenin yıkanma mekânı olarak yatak odasının kuzey köşesinde, 150x150 cm ebatlarında zeminden yaklaşık 20-30 cm yükseklikte kare formlu çamur sıvalı özelleşmiş bir alanı kullanması, sonraki dönemde hamam ya da sofaya ıslak hacim eklenmesi, yemek yapmak için avludaki ocak kullanılırken zamanla mutfığa tezgâh ve fırının girmesiyle ocakların kapatılması ayrıca avlu girişinde atlar için ahşap örtülü özelleşmiş mekân olan *sayvant*'in, motorlu taşıtların yaygınlaşmasıyla beraber işlevsizleşmesi bu mekânların yok olması olarak açıklanabilir. Avlu duvarında tavukların yumurtlaması için açılan nişler günümüzde hem bu amaçla hem de eşya depolamak için kullanılırken yapı içinde eşyaların saklanması ya da düzenlenmesi için kullanılan duvardaki nişler dolapların yapılmasıyla amacı dışında kullanılmaya başlamıştır. Köydeki yapıların terkedilerek bakımsız halde bırakılması da yapıların bozulma sürecini hızlandırmaktadır. Yapıların açık olan sofasına yerleştirilen ıslak hacim mekânları, mutfaklara yapılan tezgâh gibi plan düzlemindeki değişimler kadar cephede de ahşap pencere ve kapıların PVC malzeme ile değiştirilmesi ve duvarların boyanması karşılaşılan müdahalelerdir (Şekil 10). Yapılarda zarar gören, eklenen bölümler ve yeni yapılan yapılarda geleneksel malzemeler kullanılmamakta, yeni yapım teknik ve malzemeleri (betonarme, tuğla, briket vb.) tercih edilmektedir.

Şekil 10. Mustafabeyli Köyünde Görülen Bozulma Örnekleri (A. Yeliz Göğebakan arşivi)

Genel Değerlendirme

Yapılan inceleme sonucunda, üretim ve sosyalleşme etkinliklerinden olan ekmek üretiminin bazı aileler tarafından geleneksel olarak devam ettirildiği köyde ocağın etkin olarak dış mekânda yer bulduğu görülmüştür. Hayvancılık ve tarımın kırsal alanda temel geçim kaynağı olması, bu köyde de geçerlidir ve ahır ile ambar gibi mekânların oluşumunu sağlamaktadır. Geleneksel konutların dış mekânlarında anıt ağaç, ocaklık, kuyu ve hela ağırlıklı bir şekilde yer alırken, avlu duvarı tüm evlerin parsel sınırını belirlemek amacıyla oluşturulmuş bir öge olarak göçmenler için mahremiyet ve güvenlik olgusunun önemli olduğunu göstermektedir. Parsel sınırını belirleyen, ikili olarak oluşturularak gündelik hayat ile iş hayatının ayrımının yapıldığı köydeki avlu duvarları; çoğunlukla kerpiç olsa da, iki avlu arasındaki bölücü duvar çoğunlukla tel ya da ahşap çittir. Avlu girişine en yakın yerde bulunan *sayvant*, atlar için evden en uzak noktada, korunaklı bir alan yaratma isteğinin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Avlu duvarı üzerinde bulunan *gökçük*, kümese alternatif olarak geliştirilmiş bir çözüm iken taş malzemeden üretilmiş olan avlu duvarları üzerinde bulunan su kanalı ise göçmenlerin bahçe bakım işlerinde usta olduklarını, Bulgaristan'ın ormanlık alanından geldikleri için de evlerin tamamında anıt ağaç bulunduğu düşünülmektedir.

İlk gelen kabile kendi imkân ve olanaklarına göre çeşitli büyüklüklerde arazi edinerek kendi evini serbest iskân denilen yöntemle inşa ettiğinden evlerin arazi içindeki konumu çeşitlilik gösterse de, sonraki dönemde köye gelen kabileler için verilen yaklaşık bir dönüm arazi içinde evler planlı iskân politikasına göre iki ya da dört odalı, tek katlı ve açık sofalı olarak arazinin kuzeyine konumlandırılmış parsellerin güneyi avlu olarak bırakılmıştır. Çalışma alanındaki konutların genelde dış sofalı plan tipinde inşa edildiği, ilk yapılan konutlarda mutfak ya da hamamın özelleşmiş mekân olarak tasarlanmadığı; hamam için genellikle yatak odası olarak kullanılan odanın köşesindeki yükseltilmiş alanın kullanıldığı, mutfak mekânının ise hiç olmadığı, yemek hazırlama ve pişirmenin avludaki ocaklıkta gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Sofanın etrafına yerleştirilmiş olan mekânların (odaların) çok amaçlı kullanıldığı, işlevsel ve biçimsel olarak birbirinden çok ayrılmadığı, daha sonra mutfak ve hamam için ayrı mekânların oluşturulmaya başlandığı görülmektedir. Balkan göçmenlerinin köye gelmesiyle oluşturulmaya başlanan avlu duvarı; mekân algısı ve yaşam biçiminin sınırlandırılması adına önemli bir tasarım girdisi olmuştur. Oldukça yalın ve sade olan göçmen evlerinde iç mekânda sadece bir evde ocağa rastlanması, yemek yapmak için dış mekânın tercih edildiğini, evlerin tamamında görülen hela ise göçmenlerin yerleşik kültürden geldiklerini göstermektedir.

SONUÇ

Yörükler tarafından 1879 yılında kurulan fakat 1890' lı yıllardan itibaren üç kabile olarak gelip köyün yerleşim organizasyonuna etki eden Balkan göçmenlerinin kültürünün kırsal miras bağlamında incelendiği bu çalışmada, Mustafabeyli köyündeki genel yerleşim organizasyonu, bina-parcel ilişkilerinin, plan şemalarının ve konut içinde ve dışında yer alan kültürel öğelerin ortaklık göstermesi ve belirli bir plana göre oluşturulmaları, kültürel özelliklerin mekâna farklı niteliklerde yansıtılabileceğini düşündürmektedir. Konutlardaki yapım teknikleri, kullanılan malzemeler ve dış mekân düzenlemeleri bölgeden sağlanan malzeme, işçilik ve uzmanlık ile doğru orantılı olarak Çukurova bölgesindeki diğer kırsal yerleşmelerle benzer olsa da, dış mekânda yer bulan *sayvant*, *gökçük* ve *efkere* gibi öğeler Balkan göçmen kültürünün yansımaları olarak ortaya çıkmıştır. Diğer önemli öğelerin ise dış mekânda oluşturulan ocaklar ve ikili avlu sistemi olduğu söylenebilir. Bu durum geçim kaynaklarıyla olduğu kadar geleneksel olarak devam ettirilen gündelik yaşamın gereklilikleriyle de açıklanabilir.

Kırsal alanda kültürün mekâna yansımalarının tespitinin Mustafabeyli Köyü üzerinden değerlendirildiği bu çalışmada, çeşitli nedenlerle kırsal alanlarda yaşanan nüfus kaybı ve göç nedeniyle kırsal mimari mirasın terk edilmesiyle, tescillenmemiş olan bu yapılar ve yapıların

oluşturduğu geleneksel dokunun korunması adına farkındalık sağlanması hedeflenmektedir. Devingen bir yapıda olan kırsal mirası korumanın bütüncül bir yaklaşımla ve katılımcı bir anlayışla ele alınması gerekir.

Mustafabeyli köyündeki kırsal mimari mirasın korunarak sürekliliğinin sağlanması için mekânsal, sosyal ve ekonomik açıdan çözümler üretmek gerekir. Mekânsal açıdan yapıların özgün karakteri, yapı malzemesi ve yapım tekniği gözetilerek, yerel zanaatın ve ustalığın desteklendiği, köydeki yaşam döngüsünü gözetken ve teknoloji ile dengeli ilişki kuran çağdaş tasarımların özendirilmesi faydalı olacaktır.

Kırsal mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla yapılan bu çalışma ile farklı etnik gruplara ait yerleşmelerde kapsamlı çalışmaların yapılmasıyla kültürel özelliklerin mekâna yansımada benzerlikler ve farklılıkların ortaya çıkarılmasının ve kırsal mimari mirasın kültürel altyapı ile ilişkilendirilerek araştırılmasının önemli olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Söz konusu araştırmalar, kırsal yerleşmelerin özgün niteliklerinin gelecek kuşaklara aktararak sürdürülebilirliğinin sağlanması ve her geçen gün nüfusunun önemli bir bölümünü kaybeden kırsal yerleşmelerin mevcut özellikleriyle değerlendirilip desteklenerek sürdürülmesi açılarından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aran, K. (2000). *Barınaktan öte; Anadolu'da kır yapıları*. İstanbul: Ofset Yapımevi.
- Eres, Z. (2009). *Türkiye'de planlı kırsal yerleşmelerin tarihsel gelişimi ve erken Cumhuriyet dönemi planlı kırsal mimarisinin korunması sorunu* (Doktora Tezi). İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eres, Z., & Akin, N. (2010). Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan planlı kırsal yerleşmeler. *İTÜ Dergisi/a*, 9(1), 79-90.
- Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç hareketi (1950-1951). *Tarih Okulu Dergisi*. (XIV), 115-145.
- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (1992) Bosna-Hersek ile ilgili arşiv belgeleri (1516-1919), Ankara: DAGM Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, s. 511
- Şimşir, B. N. (1986). *Bulgaristan Türkleri: 1878-1985*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çanak, E. (2016). *Bulgaristan Türklerinin Ceyhan'a iskânı (1950-1951)*. Proceedings Book. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Değerli, E. S., & Karakuzu, H. (2016). 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk göçü. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 313-342.
- Çetin, T. (2011). Bulgaristan'dan göç eden Türk nüfusun dağılımını etkileyen coğrafi ve kültürel faktörler. *Ankara Üniversitesi Türkiye coğrafyası araştırma ve uygulama merkezi (TÜCAUM) VI. ulusal coğrafya sempozyumu*, 3 - 05 Kasım 2010, Ankara Üniversitesi, Ankara, s. 71-82.
- Oliver, P. (2002). Gereksinim ve süreklilik. T. S. Tağmat, Çev. *Mimarlık Dergisi*, 304, 33-34.
- Karakul, Ö., (2011). An integrated approach to conservation based on the interrelations of tangible and intangible cultural properties. *Metu Journal of the Faculty of Architecture*, (28:2), 105-125.
- Kayın, E., (2012). Bir 'kültürel manzara-kültürel peyzaj' ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler. *Mimarlık Dergisi*, (367).
- Kısa Ovalı, P., Delibaş, N., (2016). Yerel mimarinin sürdürülebilirliği kapsamında Kayaköy'ün çözümlemesi. *Megaron*, 11(4), 515-529.
- Örmecioğlu, H. T. (2019). Cumhuriyetin ilk yıllarında köycülük tartışmaları ve numune köyler. *Belleten*, 83(297), 729-752.
- Rapoport, A. (2005). *Culture, architecture, and design*. Washington: Locke Science Publishing Company.

İTERNET KAYNAKLARI

Url-1: ÇEKÜL Vakfı (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı). 2012. *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. Erişim tarihi: 20.02.2019

<https://www.tarihiKentlerBirliđi.org/wp-content/uploads/AnadoludaKırsalMimarlık-Ekitap.pdf>

Url-2: <https://www.nufusune.com/176953-adana-ceyhan-mustafabeyli-mahallesi-nufusu>. Erişim tarihi: 11.04.2021